

הלכות יום הכיפורים תרמז

תרמז הקמנים מתי יתחילו להתענות וכו' י"א סעיפים:

א כל הרברים האסורים ביום הכיפורים משום מצות עינוי^א בלכר^ב לא גזרו על הקמנים לפיכך מותר לגדול להאכיל את הקמני^ג ולהשקותו ולסוכו ולהצני^ד בצונג אבל לא ירחיצו בחמין^ה כל גופו אפילו הוחמו מבע"י שהרחיצה בחמין אינה אסורה משום מצות עינוי בלכר שהרי בכל שבתות השנה אסור לרחוץ בחמין אלא יש בה גם משום גזירת מרחץ (פירוש שהבלנים הם חשודים להחם מים בשבת ולכך אסרו לכונוס למרחץ בשבת) כמו שנתבאר בסמ"פ שב"י^ו ולפיכך אסור לעשותה לקמן בידים^ז כמו שאסור להאכילו בידים כל האיסורין של דבריהם כמ"ש בס"י שמו"ג^ח:

ב וכן אסור לגדול לנעול את הסנדל לקמן^י לפי שאין זה עינוי להקפין שאינו חושש כל כך אם לא ינעול^{יא} אבל אם הקפין נועל מעצמו אם צריך למחות בידו נתבאר בסמ"פ שמו"ג^{יב} ע"ש:

ג ועכשיו שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקמין בכל יום ואין מניעת הרחיצה והסיכה ביום הכיפורים נחשבת לו לעינוי כלל אין לרחצו ולסוכו ביום הכיפורים וכן הוא המנהג י"ג:

ד וכל זה בקפין שלא הגיע לחינוך מצות עינוי^{יד} אבל אם הגיע לחינוך אסור להאכילו^{טו} ולהשקותו ולסוכו ולהצני^{טז} בידים ועל דרך שנתבאר י"ו ואם הוא מעצמו עושה אחד מדברים אלו אין צריך למחות בידו חוץ מאביו שצריך למחות בידו ולחנך את בנו במצות י"ז אבל אמו אינה מצווה על כך י"ח אבל מכל מקום אסור לה ליתן לפניו לאכול דהרי זה כאלו מאכילתו בידים^{יט}:

ה וכיצד הוא חינוכו^כ קמן הבריא^{כא} בן תשע שנים^{כב} שלמות^{כג} (פירוש^{כד} שגשגו לו תשע שנים לפני יום הכיפורים) או בן עשר שנים^{כה} שלמות אפילו הוא כחוש ותשש כח^{כו} מחנכין אותו לשעות מדברי סופרים כיצד אם היה רגיל לאכול בשתי שעות על היום מאכילין אותו בשלש היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע^{כז} לפי כח הבן

יז ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

יח ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

יט ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כ ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כא ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כב ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כג ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כד ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כה ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כו ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

כז ס"א"ב (בדברים האמורים אף כלא הגיע לתנך, וכ"ה כ"א באכילה כשהגיע לתנך). וראה ע"ה לעיל סי' תע"א ס"ו.

א ברייתא ע"ה, ב. מור וש"ע ס"א.

ב מ"א סק"א.

ג משמעות הגמרא שם. רש"י ש"ה ר"ה הא. ר"ן (ב, ב) ד"ה התינתק. מור וש"ע ס"א. וראה לעיל סי' רכט ס"ג, וס"ו תע"א ס"ו (משום שהמאכל מותר מומת עצמו אלא שהוא זמן האכילתו באכילה), וע"ה לקמן ס"ד וסוף ס"ו.

ד משמעות הגמרא שם. רש"י שם. ר"ן שם. מ"א שם. ו ח"ה שם.

ה כדלעיל סי' שכו ס"א (או רכ"ו).

ז סק"ה א.

ח ראה לעיל סי' שלא ס"א. ס' תקיא ס"א.

ט סק"ה ה.

י ברייתא וגמרא ע"ה, ב. מור וש"ע ס"א.

יא גמרא שם. מור ולבוש ס"א.

יב ס"א (כשלא הגיע לתנך). וראה גם לעיל סי' יג לבוש סוף ס"ב. ח"ה סוף סק"א.

יג תקיא ס"א.

יד שיתבאר לקמן סי' ואל"ך.

טו ח"ה סק"ב.

טז כדלקמן סי' שגם בה צריך להנכח, וש"נ.

רסד

הלבנות יום הכיפורים תרמז

מוסיפין לענות אותו בשעות³⁵ וכן הדין בקמנה הבריאה אם היא בת מ' שנים שלמות או בת עשר שנים שלמות אפילו אינה בריאה?³⁶

ז בן י"א שנים³⁷ שלמות³⁸ בין זכר ובין נקבה³⁹ מתענין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצות.

ויש אומרים⁴⁰ שאפילו בנות י"א שנים שלמות ובן זכר בן י"ב שנים שלמות אינן צריכין להשלים כלל אפילו מדברי סופרים אלא מחנכין אותן לשעות ועל דרך שנתבאר⁴¹ דיבון שהחונך אינו אלא מדברי סופרים⁴² לא רצו חכמים להחמיר עליהם כל כך שיתענין⁴³ עד הלילה ודי להם בחונך שעות לפי כחם.

ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום בנער שהוא כחוש ותשש כח ואינו חזק לסבול התענית יש לסמוך על סברא האחרונה⁴⁴ ומותר להאכלו⁴⁵ אף שאין שום חשש סכנה אם ישלים⁴⁶:

ז וכדרך שמחנכין אותן באיסור אכילה ושתייה הן לשעות והן להשלים וכמו שנתבאר כך צריך לחנכן⁴⁷ באיסור רחיצה וסיכה⁴⁸ אפילו מדין התלמוד⁴⁹ ולא מחמת המנהג בלבד⁵⁰:

ח בן י"ג שנים שלמות ונקיבה בת י"ב שלמות אם הביאו שתי שערות הרי הם כגדולים לכל המצות⁵¹ והיובים להשלים התענית מן התורה⁵² אבל אם עדיין לא הביאו שתי שערות עדיין הן קטנים ואין חייבין להשלים מן התורה אבל חייבים להשלים מדברי סופרים⁵³ לפי סברא הראשונה שביארנו⁵⁴ שהיא עיקר.

ואפילו בנער שהוא כחוש ותש כח אין להקל לסמוך על סברא האחרונה שביארנו דיבון שעברו לו י"ג שנים או חוששין שמא הביאו כבר שתי שערות ונשרו⁵⁵ לפי שדרך הוא להביא שתי שערות מיד אחר י"ג שנים⁵⁶ וא"כ הרי יש כאן ספק שמא הוא חייב להשלים מן התורה⁵⁷.

ואפילו נשלמו לו י"ג שנים ביום הכיפורים עצמו שנולד ביום הכיפורים אעפ"כ חייב להשלים אפילו הוא כחוש ותש כח: לפי שבתחלת כניסת ליל יום הכיפורים כבר נשלמו

כט רמב"ם שם. שור"ע שם.

ל רב נחמן שם. לגרסת הר"ף שם. וראה ר"ן שם (ג, ב) ד"ה ופסק. רמ"א שם.

לא רב נחמן בנמוא שם. ר"ף שם. רמב"ם שם. שור"ע שם.

לב מ"ט שם.

לג רב נחמן שם. לגרסת ופירוש הר"ף והרמב"ם שם. שיל"ע שם.

לד רבי יוחנן בגמרא שם. הלכות גדולות הל' יזח"כ (לא, ג). הדין נראה הל' יזח"כ (נ' נה). תוס' בתובת ג, א ד"ה ובת. אור זרוע ח"ב מוס"י רעה. דרוקח סי' ריג. יראים השלם מוס"י נא. הגהות מייחזקות פ"ב אות י' רמ"א פ"ב בשם יוש אומרים.

לה סעף ה'.

לו כדלעיל סי' שגנ ס"ב. וש"נ.

לז תרומת הדשן סי' קנה. רמ"א שם.

לח כדלעיל ס"א.

לט ראה גם לעיל סי' רמט ס"ג. סי' תנא ס"ג.

מ טור. רמ"א ס"ב. וראה גם לעיל ס"ד.

מא מדאמרינן במשנה פב, א אין מענין כ"י אבל מחנכין (סתם).

מב המוצר לעיל ס"ג.

מג כדלעיל סי' נה ס"ו וסי"ב וש"נ.

מד גמרא פב, א כרבי יוחנן. ר"ף (ג, ב). רמב"ם פ"ב ה"א. שור"ע ס"ב.

מה רמב"ם שם. שור"ע שם.

מו סעף ג.

מז נדה מג, א. טור ושיל"ע אתעין סי' קנה ס"ב. וראה שו"ת צמח צדק א"ח סי' סב ד"ה אך ורק.

מח כדלעיל סי' נה ס"ג.

מט תרומת הדשן סי' קנה. רמ"א ס"ב וכו' סק"ה. ולענין פחות מכשעור, ראה שו"ת צמח צדק שם ד"ה מעטה (שריבנו עשה מעשה בילד קמן וחלוש שו"ת לו דרום ונתרפא כ"י). לעיל סי' תריב סמ"ז (שגם פחות מכשעור אמור מהתורה).

נ ח"א סק"ג.

הלכות יום הכיפורים תרמז"ו רסח

לו י"ג שנים¹⁰ ויש לחוש שמא הביא שתי שערות ביום הכיפורים ונשרו ביום הכיפורים¹¹ וכל ספק של תורה הולכין בו להחמיר:

טז כמה דברים אמורים ביום הכיפורים שהוא מן התורה אבל בשאר תעניות שאינן אלא מדברי סופרים אין צריכין להתענות אלא אם כן ידוע שהביאו שתי שערות¹²:

י קמן שהוא פחות מכן תשע שנים שלמות אין מענין אותו ביום הכיפורים¹³ ואפילו אם הקמן רוצה להחמיר על עצמו מוחזן בידו¹⁴ כדי שלא יבא לידי סכנה¹⁵:

יא מה שאין מוקדקים עכשיו שיתענה קמן כשהוא בן י"א שנים שלמות לפי שהכל לומדים עכשיו¹⁶ והתורה מתשת בהם¹⁷ ולכך אינן חשובין כבריאי לענין זה וכבר נתבאר¹⁸ שכל שאינו בריא אינו צריך להשלים לפי שיש לסמוך על סברא האחרונה שבארנו ועוד רבמונן הוה שרדה חולשה לעולם¹⁹ מן הסתם כל קמן אינו נחשב כבריא לענין זה²⁰ אלא אם כן ידוע שהוא בריא וחזק לסבול:

הרי"ו דין עוברת ומניקה ויולדת ביום הכיפורים וכו' ה' סעיפים:

א עוברת ומניקה מתענות ומשלמות ביום הכיפורים²¹:

ב עוברת שהריחה מאכל²² ואם לא יתנו לה מהמאכל אפשר שתפיל עוברת²³ לפי שהעובר הריח ריח המאכל ומתאוה לו ואם לא תאכל ממנו אפשר שיתעקר לצאת ונמצא שניהם מסובגים לחושין לה כאונה שהיום הוא יום הכיפורים אולי תוכל להתאפקו ואם נתישבה דעתה²⁴ שפסק העובר מתאוות²⁵ ע"י זכרון זה²⁶ מומב.

ואם לא נתישבה דעתה בזה אלא אומרת צריכה אני לאכול²⁷ (עיי' ביאור דבר זה בס' תר"ח²⁸) או שהתחילו פניה משתנים אע"פ שלא אמרה צריכה אני לאכול²⁹ תוחבן כוש ברומב ונותנין לתוך פיה שמא תתישב דעתה בזה ואם לא נתישבה דעתה בכך ועדיין פניה משונים או שעדיין אומרת צריכה אני נותנין לה מן הרומב עצמו³⁰ (פחות פחות מכשיעור כמו שיתבאר בס' תר"ח³¹).

ג בה"ל הל' ויה'כ (לא, ג). הובא ברא"ש פ"ח ס"ו ג, וה"ן (ג, ב) ד"ה וכתוב בה"ל.
ד ה"ש"י שם ד"ה עוברת. וראה רא"ש ור"ן שם.
ה גמרא פ"ב, ב. מור וש"ע פ"ב.
ו רש"י שם ד"ה לחושין.
ז מור. לבוש ס"ב. וראה גם רמב"ם פ"ב הל"ב וש"ע שם (אם נתקדשה דעתה).
ח רש"י שם ד"ה ואלוהיה.
ט רמב"ם שם. ש"ע שם.
י מ"א סק"א, סדעת המור ורבנו ירוחם תיבב כ ח"א (רבנן, ג).
יא סעיף א.
יב רבנו ירוחם שם, בשם הרמב"ן בתורת האדם שע"י הסכנה ד"ה והלכות גדולות. רמ"א ס"א.
יג נודא [ברייחא] פ"ב, א (באמור). מור לפירוש הב' בב"י ד"ה ומ"ש רבנו ואם (דמיור) אף בתהיר ביה"כ, לבוש ס"ב. ב"ח ד"ה ומ"ש רבנו נתנין. מ"א סק"ב.
יד סעיף יג.

נא ברעלעל ס"ו ג מוק מ"א, וש"נ.
נב ראה תרומת הדשן שם בסופו. ב"י שם.
נג ח"א שם. וראה לענין יולד ס"ו קצ ס"ק ד (לענין כתמים הרבנן, שהוקא כשברקה ולא נצאו אין חוששין שמא נשרו). הספות למנחת פתים א"ח.
נד וחז"ים פ"ב ה"א. שו"ע ס"ב.
נה כלבו ס"ו ס"ג (לה, ג). רמ"א מוק ס"ב.
נו רמב"ם שם. ש"ע שם.
נז ב"ח מוק המ"י. ח"א מוק סק"ב.
נח מנהר"ן ב, ב. וראה גם רש"י כתובות ג, א ד"ה ובתענית.
נט סעיף ג.
ס ראה תרומת יג, ב. וראה לעיל ס"ו מו ס"ו.
סא ב"ח שם מ"א שם.

סימן תרי"ו

א רבא בנחמד פסחים נד, א. מור וש"ע ס"א.
ב חשוה פ"ב, א. מור וש"ע ס"ב.